

Ulkoasiainneuvosto 20.3.2023; Suomen tavoitteet

Ulkoasiainneuvosto kokoontuu 20.3.2023 Brysselissä. Suomea edustaa ulkoministeri Pekka Haavisto. Kokouksen aiheina ovat Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja Tunisia. Ajankohtaisena aiheena käsitellään Iranin tilannetta.

Venäjän hyökkäys Ukrainaan

Suomi pitää tärkeänä, että EU jatkaa vahvaa, tehokasta ja yhtenäistä vastaamista Venäjän sotilaalliseen hyökkäykseen Ukrainaan. EU:n tulee edelleen johdonmukaisesti lisätä pakotteita Venäjää ja Valko-Venäjää kohtaan Venäjän aggression jatkuessa. Suomi pitää tärkeänä, ja pyrkii aktiivisesti vaikuttamaan siihen, että pakotteiden asettamisessa kiinnitetään erityistä huomiota pakotteiden tehokkaaseen toimeenpanoon ja pakotteiden kiertämisen estämiseen. Suomi tukee vankasti Ukrainan itsenäisyyttä, suvereniteettia ja alueellista koskemattomuutta. Suomi korostaa, että EU:n vahvaa poliittista, taloudellista ja sotilaallista tukea Ukrainalle sekä humanitaarista apua Ukrainaan tulee jatkaa ja lisätä. Ukrainan humanitaarinen tilanne on huolestuttava ja avun tarpeen kasvuun tulee edelleen varautua. Suomi tukee pyrkimyksiä saada Venäjä ja sen edustajat vastuuseen laittomasta hyökkäyssodasta ja sen vaikutuksista ml. sodan aiheuttamien vahinkojen korvaaminen. EU:n piirissä sekä yhteistyössä kansainvälisten kumppaneiden tulee mahdollisimman nopeasti selvittää ja täsmentää EU- ja kansainvälisen oikeuden mukaisia tapoja, joilla Venäjä saadaan suorittamaan asianmukaiset korvaukset. Suomi pitää tärkeänä, että selvitystyötä mm. Venäjän jäädytettyjen varojen tuottojen mahdollisesta hyödyntämisestä Ukrainan tukemiseen jatketaan ripeästi. Suomi tukee Ukrainan viranomaisten ja Kansainvälisen rikostuomioistuimen (ICC) sotarikos- ja muiden vakavimpien kansainvälisten rikosten tutkintoja. Suomi tukee myös muita vastuuvollisuuteen liittyviä mekanismeja. Suomi tukee oikeudellisen vastuun varmistamista Ukrainaan kohdistuvasta hyökkäysrikoksesta. Suomi on avoin harkitsemaan eri vaihtoehtoja vastuun tehokkaaksi toteuttamiseksi. Suomi on huolestunut Ukrainan sodan globaaleista vaikutuksista, kuten viljojen hinnannousun vaikutuksista globaaliin ruokaturvaan. Suomi pitää erittäin tärkeänä Mustanmeren viljakuljetussopimuksen jatkamista. Viljakuljetusten jatkuminen Ukrainasta meriteitse on ensisijaisen tärkeää globaalin ruokaturvan kannalta. Avunantajien on tärkeää tukea tilanteesta pahiten kärsiviä hauraita valtioita. Kansainvälisten toimien tehokas koordinaatio on tärkeää.

Tunisia

Tunisian poliittinen, taloudellinen ja yhteiskunnallinen kehitys on menossa huolestuttavaan suuntaan. EU:n ja kansainvälisen yhteisön on välttämätöntä pyrkiä toimimaan Tunisian talouden romahtamisen ja yhteiskunnan epävakauden lisääntymisen estämiseksi ja korostaa samalla ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamista yhteistyösuhteissa Tunisian kanssa. EU:n tulee kannustaa ja tukea Tunisiaa sopimuksen vahvistamiseksi IMF:n kanssa. Sopimuksen saamiseksi Tunisian tulee toteuttaa useita välttämättömiä talouden uudistuksia. Tunisialle on tärkeää painottaa poliittisten puolueiden ja kansalaisyhteiskunnan osallisuuden merkitystä poliittisissa ja taloudellisissa uudistuksissa. EU:n on edelleen aiheellista tukea Tunisiaa sen siirtolais- ja pakolaiskysymyksissä laaja-alaisesti ja jatkaa dialogia aiheesta hallinnon kanssa.

Asialista:

Venäjän hyökkäys Ukrainaan
Tunisia

s. 3
s. 6

ITÄ-10 Jyrki Terva

6.3.2023

Asia

Venäjän hyökkäys Ukrainaan

Kokous/tapaaminen

Ulkoasiainneuvosto 20.3.2023 Brysselissä

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Jyrki Terva UM ITÄ-10, jyrki.terva@formin.fi
Saara Nikkinen UM ITÄ-20, saara.nikkinen@formin.fi
Johanna Hossa UM OIK-10, johanna.hossa@formin.fi
Maarit Keitanen UM ITÄ-10, maarit.keitanen@formin.fi

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

Ulkoasiainneuvoston kokouksessa 20.3. esillä on Venäjän hyökkäys Ukrainaan.

2. SUOMEN TAVOITE

Suomi pitää tärkeänä, että EU jatkaa vahvaa, tehokasta ja yhtenäistä vastaamista Venäjän sotilaalliseen hyökkäykseen Ukrainaan. EU:n tulee edelleen johdonmukaisesti lisätä pakotteita Venäjää ja Valko-Venäjää kohtaan Venäjän aggression jatkuessa. Suomi pitää tärkeänä, ja pyrkii aktiivisesti vaikuttamaan siihen, että pakotteiden asettamisessa kiinnitetään erityistä huomiota pakotteiden tehokkaaseen toimeenpanoon ja pakotteiden kiertämisen estämiseen.

Suomi tukee vankasti Ukrainan itsenäisyyttä, suvereniteettia ja alueellista koskemattomuutta. Suomi korostaa, että EU:n vahvaa poliittista, taloudellista ja sotilaallista tukea Ukrainalle sekä humanitaarista apua Ukrainaan tulee jatkaa ja lisätä. Ukrainan humanitaarinen tilanne on huolestuttava ja avun tarpeen kasvuun tulee edelleen varautua.

Suomi tukee pyrkimyksiä saada Venäjä ja sen edustajat vastuuseen laittomasta hyökkäyssodasta ja sen vaikutuksista ml. sodan aiheuttamien vahinkojen korvaaminen. EU:n piirissä sekä yhteistyössä kansainvälisten kumppaneiden tulee mahdollisimman nopeasti selvittää ja täsmentää EU- ja kansainvälisen oikeuden mukaisia tapoja, joilla Venäjä saadaan suorittamaan asianmukaiset korvaukset. Suomi pitää tärkeänä, että selvitystyötä mm. Venäjän jäädytettyjen varojen tuottojen mahdollisesta hyödyntämisestä Ukrainan tukemiseen jatketaan ripeästi. Suomi tukee Ukrainan viranomaisten ja Kansainvälisen rikostuomioistuimen (ICC) sotarikos- ja muiden vakavimpien kansainvälisten rikosten tutkintoja. Suomi tukee myös muita vastuuvollisuuden liittyviä mekanismeja. Suomi tukee oikeudellisen vastuun varmistamista Ukrainaan kohdistuvasta hyökkäysrikoksesta. Suomi on avoin harkitsemaan eri vaihtoehtoja vastuun tehokkaaksi toteuttamiseksi.

Suomi on huolestunut Ukrainan sodan globaaleista vaikutuksista, kuten viljojen hinnannousun vaikutuksista globaaliin ruokaturvaan. Suomi pitää erittäin tärkeänä Mustanmeren viljakuljetussopimuksen jatkamista. Viljakuljetusten jatkuminen Ukrainasta meriteitse on ensisijaisen tärkeää globaalin ruokaturvan kannalta. Avunantajien on tärkeää tukea tilanteesta pahiten kärsiviä hauraita valtioita. Kansainvälisten toimien tehokas koordinaatio on tärkeää.

3. NEUVOTTELUTILANNE

Ulkoasiainneuvoston kokouksessa esillä on Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa ja EU:n toimet. Ulkoministerien osiossa esille noussevat pakotteet ja niiden toimeenpano, vastuuvellollisuuskysymykset, Venäjän hyökkäyssodan globaalit vaikutukset, ml. ruokaturva.

Ulkoministerien ja puolustusministerien yhteisessä istunnossa käsitellään EU:n sotilaallista tukea Ukrainalle, ml. Euroopan rauhanrahasto, ja Ukrainaa tukeva sotilaallinen avustusooperaatio (EUMAM). Tähän osioon on valmis-teltu erillinen tavoitemuistio.

Edellisen kerran ulkoasiainneuvosto keskusteli tilanteesta 20.2. Viimeisin kymmenes pakotepaketti hyväksyttiin 25.2.sodan vuosipäivän yhteydessä.

4. TAUSTA

Talven aikana Venäjä kiihdytti ohjuskuja Ukrainan siviili-infrastruktuuria, mm. energialaitoksia ja verkkoja kohtaan. Voidaan pitää ilmeisenä, että Venäjä on valtiona syyllistynyt systemaattisiin ja vakaviin humanitaarisen oikeuden loukkauksiin, mukaan lukien ukrainalaislasten pakkosiirrot Venäjälle. Näihin loukkauksiin liittyy myös yksilöiden rikosoikeudellinen vastuu. Useita toimia on käynnistetty Venäjän ja sen edustajien saamiseksi oikeu-delliseen vastuuseen toimistaan Ukrainassa. Kansainvälinen yhteisö, Euroopan unioni ja YK:n yleiskokous ovat laajasti tuominneet Venäjän toimet, jotka loukkaavat räikeästi Ukrainan suvereniteettia ja alueellista koskematto-muutta, kansainvälistä oikeutta sekä YK:n peruskirjaa.

Euroopan unioni asetti viimeksi 25. helmikuuta uusia pakotteita Venäjälle. Tähän kymmenenteen pakotepakettiin sisältyy muun muassa uusia henkilö- ja yhteisölistauksia sekä vienti- ja tuontikieltojen laajennuksia mm. elektro-nisten komponenttien osalta. EU:n asettama Venäjän öljytuotteiden tuontikielto ja öljytuotteiden hintakatto astui-vat voimaan 5.2. Venäjän hyökkäyssodan vuosipäivänä (24.2.) YK:n yleiskokouksen istunnossa laaja enemmistö jäsenmaita tuomitsi Venäjän hyökkäyssodan.

Venäjä pyrkii aktiivisesti kiertämään EU:n pakotteita hyödyntäen yhteyksiään kolmansiin maihin. Joidenkin mai-den osalta mm. Keski-Aasiassa on havaittu tavallisuudesta poikkeavaa viennin kasvua. Yrityksillä on nykytilan-teessa korostetun suuri vastuu asiakkaan tuntemisesta etenkin, kun tuotteita viedään Venäjän maantieteellisessä läheisyydessä sijaitseviin kolmansiin maihin. Suomi on pitänyt johdonmukaisesti esillä pakotteiden kiertämisen torjumista kahdenvälisessä kanssakäymisessään. Suomi on myös tuonut aktiivisesti EU-keskusteluun kauttakul-kuun Venäjän kautta sisältyvät riskit. EU on kiinnittänyt asiaan huomiota ja nimittänyt pakotteista vastaavan eri-tyislähettilään, joka käy keskusteluita kolmansien maiden suuntaan pakotteiden toimeenpanosta.

Koska ICC ei ole toimivaltainen tutkimaan hyökkäysrikosta Ukrainan tilanteessa, on eri yhteyksissä esitetty eri-tyistuomioistuimen perustamista hyökkäysrikoksen käsittelemiseksi. EU:n ulkosuhdehallinto ja komissio ovat laatineet lokakuun Eurooppa-neuvoston päätelmien mukaisen selvityksen vaihtoehtoista Venäjän oikeudellisen vastuun laajentamiseksi, ml. hyökkäysrikoksen käsittely. Selvityksessä esitetään hyökkäysrikoksen käsittelyä varten kaksi vaihtoehtoa, kansainvälinen ad hoc -tuomioistuin ja niin sanottu hybridituomioistuin. Suomi on 2.2.2023 liittynyt ydinryhmään, joka toimii Ukrainan tukena edistämässä oikeudellista vastuuta hyökkäysrikok-sesta. Eurojustin tukeman yhteistutkintatiimin (Joint Investigation Team, JIT) yhteyteen ollaan perustamassa Kansainvälistä keskusta Ukrainaan kohdistuvan hyökkäysrikoksen syyttämiseksi (International Centre for the Prosecution of the Crime of Aggression in Ukraine, ICPA).

Keskustelu venäläisten henkilöiden ja Venäjän valtion pakotteiden vuoksi jäädytettyjen varojen käyttämisestä Venäjän hyökkäyssodasta aiheutuneiden vahinkojen korvaamiseen jatkuu. Komissio on esittänyt Venäjän jäädy-tettyjen varojen tuottojen käyttämistä Ukrainan jälleenrakentamiseen. Eurooppa-neuvosto pyysi 9.2. kokoukses-saan komissiota, korkeaa edustajaa ja neuvostoa edistämään tätä työtä EU:n ja kansainvälisen oikeuden mukai-sesti. Asian valmistelusta odotetaan teknisesti ja oikeudellisesti vaativaa, minkä vuoksi puheenjohtajamaa Ruotsi on kutsunut koolle uuden neuvoston ad hoc -kokoonpanon asian valmistelemiseksi. Keskusteluja tullaan jatka-maan myös G7-maiden kanssa.

Suomi on osoittanut tukea Ukrainaan vuonna 2022 ja alkuvuodesta 2023 noin 930 miljoonaa euroa. Tästä 780 miljoonaa puolustustarviketukea (750 miljoonaa korvattavan materiaalin osalta) 140 miljoonaa on humanitaarista apua ja kehitysyhteistyötukea ja 7 miljoonaa euroa (800 tonnia) materiaaliapua. Energiasektorin materiaaliavun (generaattorit, muuntajat) osalta Suomen lahjoitukset ovat yksi suurimmista EU-alueella. EU:n ja jäsenmaiden tuki Ukrainaan on 67 mrd. euroa mm. makrotaloustuen, ulkosuhderahoituksen, humanitaarisen avun, puolustusmateriaalituen ja Ukrainasta paenneiden tuen kautta.

Heikkenevä globaali ruokaturvallisuus on yksi Venäjän hyökkäyssodan laajamittaisista seurauksista. YK ja Turkki välittivät jatkoon Venäjän ja Ukrainan viljan- ja lannoitekuljetukset mahdollistaville sopimuksille. Mustanmeren viljakuljetussopimus on voimassa 18.3. asti ja jatkoneuvottelut ovat käynnistyneet. Venäjä on jo varoittanut, ettei jatko välttämättä ole mahdollinen, ellei sen vaatimuksiin lannoitteiden viennin edistämisestä suostuta. Viljaa on elokuusta 2022 helmikuuhun 2023 viety Ukrainasta merikuljetuksina yhteensä noin 22 milj. tonnia. Viedystä viljasta 48 % on maissia, 28 % vehnää, 11 % auringonkukkatuotteita. Vehnästä 64% on kuljetettu kehittyviin maihin, kun taas maissista suurin osa on mennyt korkean tulotason maihin lähinnä eläinten rehuksi.

Maailman ruokaohjelma WFP osti 8 % vuonna 2022 Mustanmeren sopimuksen puitteissa kuljetetusta vehnästä. Ukraina on käynnistänyt Grain from Ukraine -aloitteen, jolla tuetaan viljakuljetuksia Afrikan maihin. Suomi on tukenut tänä vuonna WFP:tä Mustanmeren viljasopimuksen toimeenpanossa 5 miljoonalla eurolla. Viime vuonna Suomi rahoitti 6,5 miljoonalla eurolla viljakuljetusta Ukrainasta Somaliaan. Toukokuussa 2022 perustettujen solidaarisuusväylien (Ukraine Solidarity Lanes) kautta voidaan tuoda maa- ja sisävesikuljetuksina Ukrainasta Eurooppaan maataloustuotteita ja muita tuotteita. EU:n mukaan aloitteen kautta on viety jo noin 23 milj. tonnia viljaa eli yli puolet Ukrainasta tänä vuonna viedystä viljasta.

Venäjä hyödyntää riippuvuuksia vilja- ja lannoitesopimuksista ja painostaa Ukrainaa ja länttä viestimällä sodan kustannuksista ja globaaleista vaikutuksista, tavoitteenaan pakotteiden poisto. Lannoitekuljetukset Suomen kautta ovat toimineet pääosin ongelmitta ja pakotteiden vuoksi jäädytettynä on ollut vain muutama lannoite-erä (yhteensä alle 1/10 Suomen kautta kulkevasta määrästä).

Ulkoministeriö**TAVOITEMUISTIO**

ALI-40 M'Rabet Anne

03.03.2023

Asia

Tunisia

Kokous/tapaaminen

Ulkoasiainneuvosto 20.03.2023

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Anne M'Rabet, anne.mrabet@formin.fi, +358 50 570 8238

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

Tunisian poliittinen ja taloudellinen tilanne sekä niiden vaikutukset maan demokratiakehitykseen ja vakauteen.

2. SUOMEN TAVOITE

Tunisian poliittinen, taloudellinen ja yhteiskunnallinen kehitys on menossa huolestuttavaan suuntaan. EU:n ja kansainvälisen yhteisön on välttämätöntä pyrkiä toimimaan Tunisian talouden romahtamisen ja yhteiskunnan epävakauden lisääntymisen estämiseksi ja korostaa samalla ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamista yhteistyösuhteissa Tunisian kanssa.

EU:n tulee kannustaa ja tukea Tunisiaa sopimuksen vahvistamiseksi IMF:n kanssa. Sopimuksen saamiseksi Tunisian tulee toteuttaa useita välttämättömiä talouden uudistuksia.

Tunisialle on tärkeää painottaa poliittisten puolueiden ja kansalaisyhteiskunnan osallisuuden merkitystä poliittisissa ja taloudellisissa uudistuksissa.

EU:n on edelleen aiheellista tukea Tunisiaa sen siirtolais- ja pakolaiskysymyksissä laaja-alaisesti ja jatkaa dialogia aiheesta hallinnon kanssa.

3. NEUVOTTELUTILANNE

Ulkoasiainneuvoston kokouksessa esillä on Tunisian uuden perustuslain tuomat muutokset ja lain pohjalta käytyjen parlamenttivaalien sekä maan erittäin vaikean taloudellisen tilanteen vaikutukset. Maassa on hyvin herkkä poliittinen ja taloudellinen tilanne, mikä näkyy myös muuttoliikeluvuissa ja heijastuu maan vakauteen ja sitä kautta myös Eurooppaan. Keskustelua käydään EU:n ulkosuhdehallinnon keskustelupaperin pohjalta.

4. TAUSTA

Tunisian jasmiinivallankumousta on pidetty tähän mennessä ainoana arabikevään onnistuneista vallankumouksista, joka toi mukanaan kansallisen dialogin ja siirtymän kohti demokraattisia instituutioita sekä sanan- ja medianvapauden. Talouden uudistukset eivät kuitenkaan ole edenneet; samat ongelmat vaivaavat edelleen yli kymmenen vuoden jälkeen. Mielenosoitukset ovat jatkuneet kansan äänitorvena kaikki nämä vuodet.

Tunisian presidentillä Kais Saiedilla oli vankka kansansuosio takanaan, kun hän tultuaan valituksi halusi presidentin asetuksin ottamallaan valtaoikeuksilla uudistaa instituutioita ja oikeuslaitosta. Presidentti jäädyn parlamentin 25.7.2021 ja erotti pääministerin perusteluinaan parlamentaarikkojen korruptoituneisuus ja hallituksen

huono koronapandemian hoito. Presidentin uudeksi pääministeriksi nimittämä Najla Bouden-Romdhane muodosti uuden hallituksen presidentin tarkassa ohjauksessa. Parlamentaarikot ovat saaneet korruptiosyytteitä, joita on käsitelty myös sotilastuomioistuimissa. Presidentin laatiman tiekartan mukaisesti Tunisiassa järjestettiin vaalit heinäkuussa 2022 uudesta perustuslaista, joka takaa mittavat valtaoikeudet presidentille ja vähentää parlamentin ja poliittisten puolueiden vaikutusmahdollisuuksia. Uuden perustuslain pohjalta Tunisiassa käytiin parlamenttivaalit joulukuussa 2022 ja niiden toinen kierros tammikuussa 2023. Molemmilla kierroksilla äänestysprosentti jäi erittäin alhaiseksi, n. 11 %:iin. Prosessin aikana kansalaisyhteiskunnan liikkumatila ja medianvapaus ovat kaventuneet. Presidentin suosio kansan keskuudessa on toistaiseksi pysynyt, mutta elinolosuhteiden huonontuessa ja yksilön vapauksien kaventuessa tilanne voi myös muuttua.

IMF:n ohjelman hyväksyminen ja toimeenpano on keskeistä Tunisian talouden saamiseksi takaisin raiteilleen ja uuden lainan saamiseksi kansainvälisiltä markkinoilta. Tunisiassa on ollut vaihtelevasti puutetta peruselintarvikkeista ja polttoaineista, ja palkkojen maksussa on ollut viivettä. IMF:n sopimukselle ei ole vaihtoehtoa, vaikka se tietäisikin esimerkiksi raskaan julkisen sektorin karsimista ja kaikille kohdistuvista hintasubventioista (vehnä, bensiini, sokeri, tuontikasviöljy) luopumista. Tunisian talouden romahtamisella olisi merkittäviä seurauksia myös koko alueen ja Euroopan turvallisuudelle, ja se aiheuttaisi epäilemättä hallitsemattoman muuttoliikkeen kasvua alueella.